

Katarzyna Ciuckowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0001-5034-6024

katarzyna.ciuckowska@uwm.edu.pl

Podstawy odpowiedzialności odszkodowawczej za przymusowe pozbawienie wolności w związku z wydaniem europejskiego nakazu aresztowania. Uwagi na tle orzecznictwa sądów karnych i cywilnych

Wstęp

Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął 25 lutego 2021 r. uchwałę w sprawie I KZP 5/20, w której orzekł, że użyty w treści art. 552 § 4 Kodeksu postępowania karnego¹ zwrot „tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie” obejmuje swym zakresem również zastosowane przez obce państwo wobec osoby ściganej rzeczywiste pozbawienie wolności na skutek wydania przez polski sąd europejskiego nakazu aresztowania², o którym mowa w art. 607a k.p.k.³ Uchwała Sądu Najwyższego ma istotne znaczenie praktyczne, gdyż rozwiewa wątpliwości co do możliwości procedowania przez sąd karny w sprawach o zapłatę odszkodowania lub zadośćuczynienia za pozbawienie wolności na skutek wydania przez polski sąd ENA. Co interesujące, wobec wątpliwości w kwestii dopuszczalności zastosowania art. 552 § 4 k.p.k. w takich przypadkach sprawy były rozstrzygane również przez sądy cywilne w oparciu o regulacje art. 417 i nast. Kodeksu cywilnego⁴. Sądy cywilne stały na stanowisku, że nie zachodzi wyłączenie przepisów ogólnych na podstawie art. 421 k.c.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375), dalej jako k.p.k.

² Dalej jako ENA.

³ Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20, OSNK 2021, Nr 5, poz. 20. Uchwała odnosi się także do zastosowania art. 552 § 4 k.p.k. w przypadku pozbawienia wolności na wniosek ekstradycyjny uprawnionego polskiego organu.

⁴ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360), dalej jako k.c.

W konsekwencji w obrocie prawnym występują orzeczenia sądów cywilnych i sądów karnych dotyczące roszczeń odszkodowawczych za pozbawienie wolności na podstawie ENA.

W niniejszym artykule przeanalizowano, pod kątem przyjętej zasady odpowiedzialności, orzeczenia sądów cywilnych i karnych odnoszące się do rekompensaty szkody za przymusowe pozbawienie wolności na skutek wydania przez polski sąd ENA. Ze względu na inne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej wynikające z art. 417 k.c. i 552 k.p.k., a zatem zasadę bezprawności i zasadę ryzyka, przyjęto hipotezę, że sposób oceny zasadności roszczeń będzie odmienny – w zależności od tego, czy przeprowadza ją sąd cywilny, czy sąd karny. Badania miały zweryfikować tak postawioną hipotezę.

Uwagi ogólne w kwestii procedowania w sprawie ENA

W rozdziale 65a k.p.k. zawarto regulacje dotyczące występowania przez polskie organy o przekazanie osoby ściganej nakazem wystawionym w Polsce. Zgodnie z art. 607a k.p.k. ENA może być wystawiony w razie podejrzenia, że osoba ścigana za przestępstwo popełnione na terytorium Polski przebywa na terytorium państwa członkowskiego UE. Pod pojęciem „osoby ściganej za przestępstwo” mieści się zarówno podejrzany lub oskarżony, jak i już skazany⁵. Nie ma tu znaczenia ani obywatelstwo, ani miejsce zamieszkania osoby ściganej, a jedynie to, że zarzut dotyczy popełnienia przestępstwa na terytorium Polski⁶. Nakaz wydaje w formie postanowienia właściwy miejscowo sąd okręgowy na wniosek prokuratora, a w postępowaniu sądowym i wykonawczym – z urzędu lub na wniosek właściwego sądu rejonowego (art. 607a k.p.k.).

Sam fakt wydania ENA przez polski sąd nie daje jeszcze podstaw do pozbawienia wolności osoby ściganej w kraju wykonującym nakaz⁷. W tym przypadku sąd polski występuje jedynie z wnioskiem o przekazanie osoby, nie zaś z wnioskiem o pozbawienie jej wolności, a ENA nie jest samoistną podstawą pozbawienia wolności⁸. Niemniej jednak dostrzega się, że zadośćuczynienie żądaniu państwa wydającego ENA wiąże się zwykle z koniecznością zatrzymania lub tymczasowego aresztowania osoby w państwie wykonującym nakaz⁹.

---

⁵ T. Grzegorzczak, *Procedowanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4, s. 10.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem. Zob. też powoływana uchwała SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20.

⁸ Wynika to z art. 1 ust. 3 decyzji ramowej Rady z 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób pomiędzy Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW), dalej jako decyzja ramowa Rady 2002/584/WSiSW.

⁹ Zob. uchwała SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20.

Dostrzega to ustawodawca w art. 607f k.p.k.¹⁰, nakazując zaliczyć na poczet orzeczonej lub wykonywanej kary pozbawienia wolności okres faktycznego pozbawienia wolności osoby ściganej w związku z przekazaniem w państwie wykonania nakazu. Zaliczeniu podlega zatem każde faktyczne pozbawienie wolności przez organy państwa, o ile pozostaje ono w funkcjonalnym związku z toczącym się lub mającym się toczyć przeciwko niemu postępowaniem¹¹. Bieg terminu tymczasowego aresztowania w stosunku do osoby ściganej przekazanej na podstawie ENA rozpoczyna się z chwilą przekroczenia przez tę osobę granicy państwowej RP¹². Zaliczenie powinno nastąpić w zależności od sytuacji – albo w wyroku, albo w zarządzeniu o wykonaniu prawomocnie orzeczonej uprzednio kary¹³. Wymaga to uzyskania od państwa wykonującego nakaz dokładnych informacji dotyczących zatrzymania danej osoby dla procedury wykonania nakazu.

Szczególne znaczenie w procedurze związanej z ENA ma zasada specjalności polegająca na ograniczeniu ścigania karnego do przestępstw, których dotyczyły wnioski o wydanie osoby. Zatem co do zasady w razie wydania osoby ściganej dla procesu nie może ona być ścigana za przestępstwa inne niż te, które stanowiły podstawę przekazania. Nie można też wykonać orzeczonych wobec niej za takie przestępstwa kar pozbawienia wolności lub innego środka polegającego na takim pozbawieniu (ar. 607e § 1 k.p.k.), a gdy przekazano skazanego dla wykonania prawomocnie orzeczonej kary, sąd, który prawomocnie orzekł w tej sprawie, może zarządzić wykonanie kary tylko za te czyny, które były podstawą przekazania (ar. 607e § 2 k.p.k.). Zakres przestępstw, odnośnie do których nastąpiło wydanie, wynika z treści ENA. Zasada specjalności doznaje pewnych wyjątków, które określono w art. 607e § 3 k.p.k. W sytuacjach tam wskazanych osoba ścigana może odpowiadać lub odbyć karę również za przestępstwa, które nie stanowiły podstawy przekazania. Warto tu zwrócić uwagę na wyjątek określony w pkt 2, polegający na utracie ochrony wynikającej z zasady specjalności, w sytuacji w której osoba przekazana – mimo możliwości – nie opuściła terytorium Polski w ciągu 45 dni od prawomocnego zakończenia postępowania albo po opuszczeniu terytorium Polski na nie powróciła. Za prawomocne zakończenie postępowania uznaje się zarówno uprawomocnienie się orzeczenia kończącego postępowanie, jak i zakończenie postępowania wykonawczego, w związku z którym nastąpiło przekazanie osoby ściganej¹⁴.

¹⁰ Przepis ten stanowi implementację art. 26 decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW.

¹¹ B. Nita-Światłowska, A. Światłowski, *Uwzględnienie okresu tymczasowego aresztowania w państwie obcym w postępowaniu przed sądem polskim*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 11, s. 18.

¹² Postanowienie SA w Lublinie z 27 kwietnia 2011 r., sygn. akt II AKp 13/11, Lex nr 895938.

¹³ T. Grzegorzcyk, op. cit., s. 16.

¹⁴ Zob. S. Steinborn, [w:] J. Gajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2010, s. 837.

Reguły cywilnoprawnej odpowiedzialności odszkodowawczej za niezgodne z prawem orzeczenia sądów karnych

W art. 417, 417¹ i 417² k.c. określono ogólne reguły odpowiedzialności odszkodowawczej za niezgodne z prawem zachowanie władzy publicznej. Przyjętą zasadą odpowiedzialności jest bezprawność rozumiana w wąskim ujęciu jako naruszenie przepisów prawa, z wyłączeniem norm moralnych, obyczajowych czy zasad współżycia społecznego¹⁵. Do przesłanek warunkujących odpowiedzialność państwa za niezgodne z prawem działanie jego organów zalicza się: szkodę, bezprawność działania organu władzy publicznej i związek przyczynowy między tym bezprawnym działaniem a wyrządzoną szkodą. W przypadku dochodzenia roszczeń wyrządzonych wydaniem prawomocnego orzeczenia sądowego lub ostatecznej decyzji administracyjnej, zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c., poszkodowany musi legitymować się stwierdzeniem we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem (prejudykat).

Jak wynika z art. 421 k.c., wskazanych regulacji nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę przy wykonywaniu władzy publicznej jest uregulowana w przepisach szczególnych. Takimi przepisami szczególnymi, wyłączającymi cywilnoprawną odpowiedzialność za delikt władzy publicznej, są m.in. zawarte w art. 552 i nast. k.p.k. regulacje dotyczące rekompensaty szkody za niesłuszne skazanie, zastosowanie środka zabezpieczającego, tymczasowe aresztowanie lub zatrzymanie¹⁶. Tylko zatem w zakresie przedmiotowym roszczeń objętych przepisami art. 552 i nast. k.p.k. wyłącznie właściwa jest droga postępowania karnego, natomiast co do pozostałych roszczeń o naprawienie szkody lub krzywdy wyrządzonych w postępowaniu karnym właściwa jest droga postępowania cywilnego w trybie procesowym¹⁷.

Podstawą odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez wydanie przez sąd karny orzeczenia (innego niż określone w art. 552 i nast. k.p.k.) jest art. 417 § 1 k.c., a nie art. 417¹ § 2 k.c.¹⁸ Wynika to z tego, że przepisy postępowania karnego nie przewidują procedury prejudycjalnej dla prawomocnych orzeczeń wydawanych przez sądy karne (poza tymi wskazanymi w art. 552 k.p.k.). Zatem uzyskanie w odniesieniu do prawomocnego orzeczenia sądu karnego prejudykatu, o jakim mowa w art. 417¹ § 2 k.c., jest co do zasady niemożliwe.

¹⁵ J. Gudowski, G. Bieniek, [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, Warszawa 2018, komentarz do art. 417, nb 35; postanowienie SN z 9 grudnia 2020 r., sygn. akt V CSK 80/20, Lex nr 3159634.

¹⁶ Zob. postanowienie SN z 8 listopada 2018 r., sygn. akt II CSK 597/17, OSNC 2019, Nr 9, poz. 92.

¹⁷ Tak: postanowienie SN z 15 czerwca 2011 r., sygn. akt II KK 107/11, Legalis nr 506380.

¹⁸ Zob. wyrok SA w Krakowie z 9 lutego 2022 r., sygn. akt I ACa 1098/21, Lex nr 3358395; wyrok SA w Warszawie z 19 marca 2021 r., sygn. akt V ACa 502/19, Lex nr 3248320; wyrok SA w Warszawie z 17 listopada 2020 r., sygn. akt V ACa 260/20, Lex nr 3107833.

Na tym tle w orzecznictwie ukształtował się pogląd, że sam brak postępowania prejudycjalnego nie może jednak pozbawiać poszkodowanego możliwości uzyskania odszkodowania za wydanie niezgodnego z prawem orzeczenia sądu karnego, dlatego w razie wyrządzenia szkody przez wydanie takiego orzeczenia do odpowiedzialności Skarbu Państwa znajdzie zastosowanie art. 417 § 1 k.c.¹⁹ Wówczas sąd cywilny, rozstrzygając na podstawie art. 417 § 1 k.c., jest uprawniony do samodzielnego badania i ustalania, czy wydane w sprawie karnej orzeczenie stanowiące źródło doznanej szkody jest zgodne z prawem, czy też bezprawne²⁰. Dokonując takiego badania, sąd cywilny obowiązany jest ocenić zgodność z prawem orzeczenia wydanego w postępowaniu karnym z uwzględnieniem ogólnych reguł stanowiących podstawę oceny, czy mamy do czynienia z bezprawnym orzeczeniem sądowym wyznaczonych rozumieniu art. 417¹ § 2 k.c., a zatem w tym przypadku czy doszło do oczywistego i rażącego naruszenia prawa na gruncie przepisów prawa i postępowania karnego²¹.

Art. 417 i 417¹ k.c. stanowią podstawę żądania rekompensaty szkody majątkowej. Wychodząc z założenia, że rekompensaty szkody niemajątkowej można domagać się w sytuacjach, w których ustawodawca wyraźnie na to pozwala, na gruncie cywilnoprawnym podstawą do domagania się zadośćuczynienia za pozbawienie wolności pozostaje art. 445 § 2 k.c. bądź też art. 448 k.c.

Bezprawność czy ryzyko – zasada odpowiedzialności za pozbawienie wolności w związku z wydaniem ENA

We wspomnianej uchwale z 25 lutego 2021 r. Sąd Najwyższy orzekł, że dochodzenie rekompensaty szkód za przymusowe pozbawienie wolności na skutek wydania ENA może nastąpić na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. Poddanie tych roszczeń pod karnoprocesowe regulacje prawne wiąże się z możliwością przypisania odpowiedzialności na zasadzie ryzyka. Jak podkreśla się w orzecznictwie, w tym przypadku Skarb Państwa ponosi ryzyko prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w zakresie stosowania środka zapobiegawczego związanego z pozbawieniem wolności²². Przy badaniu niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania niezbędna staje się ocena *ex nunc*,

---

¹⁹ Zob. postanowienie SN z 10 stycznia 2019 r., sygn. akt II KK 128/19, OSNK 2019, Nr 5, poz. 24; wyroki SN: z 13 czerwca 2013 r., sygn. akt V CSK 348/12, Lex nr 1375501; z 9 września 2011 r., sygn. akt I CSK 684/10, Lex nr 989122; z 13 czerwca 2013 r., sygn. akt V CSK 348/12, Lex nr 1375501.

²⁰ Zob. wyroki SN: z 5 kwietnia 2017 r., sygn. akt II CSK 417/16, Lex nr 2309579; z 17 lutego 2011 r., sygn. akt IV CSK 290/10, Lex nr 1111015; z 5 października 2012 r., sygn. akt IV CSK 165/12, Lex nr 1231327; z 13 czerwca 2013 r., sygn. akt V CSK 348/12, Lex nr 1375501.

²¹ Zob. wyrok SN z 13 czerwca 2013 r., sygn. akt V CSK 348/12, Lex nr 1375501.

²² Zob. uchwała SN z 23 maja 2006 r., sygn. akt I KZP 5/06, OSNKW 2006, Nr 6, poz. 55.

czyli przez pryzmat całokształtu okoliczności z momentu rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie²³.

Dopuszczając stosowanie karnoprosesowych regulacji prawnych do naprawienia szkód na skutek pozbawienia wolności wydaniem przez polski sąd ENA, Sąd Najwyższy umożliwił w istocie przypisanie Skarbowi Państwa odpowiedzialności także za działania i zaniechania organów sądowych państwa wykonującego ENA. Takie stanowisko może znajdować uzasadnienie w tym, że polskie sądy, uruchamiając sformalizowaną procedurę w ramach ENA, *de facto* władczo kształtują sytuację jednostki, a ich celem jest aresztowanie osoby ściganej na potrzeby przekazania, bo tylko to co do zasady gwarantuje skuteczne wykonanie ENA²⁴. Jeżeli z perspektywy czasu okaże się, że zastosowane przez państwo wykonujące ENA pozbawienie wolności nie powinno było w ogóle nastąpić albo nastąpiło z naruszeniem prawa przez sąd państwa obcego, wówczas odpowiedzialność za taki stan rzeczy ponosić może Skarb Państwa na podstawie art. 552 § 4 k.p.k.

Jak dostrzega się w orzecznictwie, cywilnoprawny tryb dochodzenia roszczeń za niezgodne z prawem pozbawienie wolności ukształtowany został w sposób mniej korzystny dla poszkodowanego niż regulacje z art. 552 k.p.k. Tryb karnoprosesowy ma przede wszystkim charakter gwarancyjny, ułatwiający dochodzenie roszczeń osobie uniewinnionej lub co do której umorzono postępowanie. Tryb cywilnoprawny cechuje mniejszy gwarancyjny charakter, ukierunkowany za to na zasadę równości stron w postępowaniu oraz zasadę rozkładu ciężaru dowodu – to sprawia, że jest reżimem trudniejszym dowodowo. Dodatkowo pojęcie „bezprawności” w rozumieniu Konstytucji RP²⁵ i pojęcie „niewątpliwej niesłuszności” z regulacji karnoprosesowych odrywają się od rozumienia „bezprawności” na gruncie prawa cywilnego²⁶.

Ocena roszczenia przez pryzmat zasady bezprawności wynikającej z art. 417 k.c. prowadzi do wniosku, że Skarb Państwa co do zasady nie będzie odpowiadał za wyłączne błędy organów państw obcych popełnione w postępowaniu w przedmiocie wykonania ENA²⁷. Taki wniosek jest uzasadniony tym, że każde państwo ponosi odpowiedzialność za swoje decyzje i brak jest podstaw ku temu, by za państwo stosujące pozbawienie wolności w związku z wydaniem przez polskie organy wymiaru sprawiedliwości ENA odpowiedzialność ponosił polski Skarb Państwa²⁸. Związany z wykonaniem ENA okres rzeczywistego

²³ Wyrok SA w Warszawie z 20 lutego 2018 r., sygn. akt II AKa 427/17, Lex nr 2466236.

²⁴ Tak: uchwała SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20.

²⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁶ Powoływana uchwała SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20.

²⁷ Zdanie odrębne do uchwały SN z 25 lutego 2012 r., sygn. akt I KZP 5/20.

²⁸ Zob. powoływana uchwała SN z 25 lutego 2021 r., sygn. akt I KZP 5/20. Takie też stanowisko zaprezentował SA w Szczecinie w wyroku z 26 marca 2009 r., sygn. akt II AKa 1/09, Lex nr 508307 czy SO w Zielonej Górze w wyroku z 5 marca 2018 r., sygn. akt I C 212/17.

pozbawienia wolności, wynikający z działania organów państwa obcego (wzwanego) na gruncie regulacji cywilnoprawnych, nie powinien rodzić po stronie polskiego Skarbu Państwa zobowiązania do kompensacji szkody powstałej z tego tytułu²⁹.

Nie oznacza to jednak, że na podstawie art. 417 k.c. odpowiedzialność Skarbu Państwa za wydanie ENA byłaby wyłączona. Skarb Państwa mógłby ponieść odpowiedzialność, jeśli skutkujące wyrządzeniem szkody pozbawienie wolności przez organy państw obcych pozostawałoby w normalnym związku przyczynowym (o jakim mowa w art. 361 § 1 k.c.) z niezgodnym z prawem działaniem lub zaniechaniem polskich organów.

W tym zakresie orzecznictwo sądów cywilnych i karnych podąża w podobnym kierunku, uznając, że samo bezprawne działanie lub zaniechanie sądów polskich daje podstawę do przypisania odpowiedzialności na podstawie art. 552 § 4 k.p.k. czy art. 417 k.c. W wyroku z 13 listopada 2012 r. Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w sprawie II AKa 319/12³⁰ za bezprawne uznał pozbawienie wolności osoby ściganej ENA wydanym w celu wykonania kary pozbawienia wolności, wobec której po przekazaniu i osadzeniu w zakładzie karnym w trakcie odbywania tej kary, mimo zakazu, z art. 607e § 1 k.p.k. zostały wprowadzone do wykonania orzeczenia o tymczasowym aresztowaniu zastosowanym w innych sprawach, w sytuacji gdy ścigany nie zrzekł się zasady specjalności (art. 607e § 3 pkt 6 k.p.k.), a organ sądowy państwa wykonania nakazu, który przekazał osobę ściganą, nie wyraził zgody na wykonanie tymczasowego aresztowania w innej sprawie.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z 8 listopada 2017 r. w sprawie II AKa 310/17³¹ za niezgodne z prawem działanie polskiego sądu uznał brak kontrolowania przez ten sąd okresu tymczasowego aresztowania stosowanego przez państwo wykonujące ENA, który okazał się być dłuższy niż sam okres kary pozbawienia wolności, którą skazany miał odbyć³². Inne zapatrywanie w tej kwestii wyraził natomiast sąd rozpatrujący roszczenie w sprawie cywilnej, w której nie uznał za bezprawne zachowania Skarbu Państwa prowadzącego w istocie do pozbawienia wolności powoda w oparciu o ENA, na podstawie którego nie powinno dojść do wydania powoda celem odbywania kary pozbawienia wolności ze względu na błędy proceduralne organów państwa wydającego. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w wyroku z 5 marca 2018 r. w sprawie I C 212/17³³ uznał, że nie doszło w tym zakresie do jakichkolwiek zaniedbań po stronie polskiego wymiaru sprawiedliwości, gdyż sąd na bieżąco zajmował

²⁹ Zdanie odrębne do uchwały SN z 25 lutego 2012 r., sygn. akt I KZP 5/20.

³⁰ Lex nr 1238675.

³¹ Lex nr 2412871.

³² ENA przez SO w Legnicy został wydany celem odbycia przez skazanego reszty kary pozbawienia wolności wynoszącej 6 miesięcy i 27 dni. Tymczasem tymczasowe aresztowanie stosowane przez władze w państwa obcego trwało o 14 dni dłużej.

³³ Niepublikowany.

się sprawą i w oparciu o środki i kanały komunikacji, jakie posiadał, weryfikował zgłaszane przez skazanego wnioski oraz nieprawidłowości.

Z punktu widzenia zbliżenia rozpatrywanych zasad odpowiedzialności za pozbawienie wolności na podstawie ENA istotny jest wyrok Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z 8 września 2017 r. w sprawie II CSK 771/16³⁴, w którym opowiedziano się za szerszą oceną przesłanki bezprawności zbliżoną do przyjętej na gruncie art. 552 k.p.k. zasady ryzyka. W ocenie Sądu Najwyższego bezprawność zachowania w przypadku pozbawienia wolności na podstawie ENA należy oceniać w świetle obiektywnie istniejących okoliczności, z których *ex post* wynikało, że przymusowe pozbawienie wolności okazało się być częściowo nieuzasadnione (a zatem skazany był pozbawiony wolności dłużej niż wynikało to z prawomocnych wyroków sądowych). W tej sytuacji bezprawności nie mogła uchylić staranność i terminowość zabiegów podejmowanych przez sądy w sprawie w celu pozyskania informacji do dokonania zaliczenia. W ocenie Sądu Najwyższego rygorystyczna konstrukcja podstaw odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej, oderwana od kryteriów subiektywnych, wymaga dokonania oceny bezprawności przez pryzmat działania organów państwa jako zorganizowanej całości, z uwzględnieniem okoliczności istniejących w chwili orzekania i z naciskiem na skutek w postaci pozbawienia wolności, które trwało dłużej niż orzeczony wymiar tej kary, nie zaś przez pryzmat staranności zachowania konkretnych instytucji, względnie osób w nich zatrudnionych.

Obrany przez Sąd Najwyższy w przywołanym wyroku sposób oceny przesłanki bezprawności, jaki ma nastąpić z perspektywy skutku w postaci niezasadnego pozbawienia wolności, ocenianego *ex post* i w oderwaniu od zachowania samych organów sądowych, stanowi istotne odstępstwo od dotychczas dokonywanej przez sądy cywilne oceny przesłanki bezprawności w sprawach odpowiedzialności Skarbu Państwa na podstawie art. 417 k.c. Nie zawsze też spotkał się z akceptacją sądów powszechnych – tak też w sprawie rozpatrywanej przez Sąd Okręgowy w Poznaniu w sprawie XVIII C 2059/18³⁵ zakończonej wyrokiem z 28 lipca 2020 r., w której bezprawne zachowanie Skarbu Państwa polegało na tym, że ENA wydał niewłaściwy organ sądowy (zamiast sądu okręgowego, nakaz wydał sąd rejonowy). Sąd uznał, że takie zachowanie nie ma charakteru bezprawnego w rozumieniu art. 417 k.c., gdyż za niezgodne z prawem i powodujące obowiązek odszkodowawczy Skarbu Państwa można uznać tylko takie orzeczenia, które zostały wydane wskutek rażąco błędnej wykładni prawa materialnego albo na których treść miały wpływ szczególnie poważne naruszenia procedury. Sąd uznał także, że w świetle art. 5 k.c. żądanie nie może zostać uznane za uzasadnione, gdyż nieakceptowalne z punk-

³⁴ OSNC 2018, Nr 4, poz. 47.

³⁵ Niepublikowany.

tu widzenia zasad współżycia społecznego byłoby prawne uznanie sytuacji, w której przestępca ukrywający się przed wymiarem sprawiedliwości mógłby uzyskać korzyść majątkową w związku z wykonywaniem kary, którą nieuchronnie powinien odbyć.

W przypadku spraw rozpatrywanych przez sądy karne zbliżoną funkcję do zastosowanego przez Sąd Okręgowy w Poznaniu art. 5 k.c. pełni ocena pozbawienia wolności przez pryzmat niewątpliwej niesłuszności. Podobnie Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z 5 czerwca 2017 r., II AKa 104/17³⁶ uznał, że osadzenie w zakładzie karnym celem odbycia kary nieobjętej na chwilę jej odbywania ENA nie oznacza, że zachodzi sytuacja, iż mamy do czynienia z wykonaniem wobec skazanego kar, których nie powinien on ponieść w rozumieniu art. 552 § 1 k.p.k.

Podsumowanie

Na tle przeanalizowanych orzeczeń sądów cywilnych i karnych można wysnuć wniosek, że mimo różnych zasad odpowiedzialności orzeczenia tych sądów dotyczące roszczeń odszkodowawczych za pozbawienie wolności w związku z wydaniem ENA znacząco od siebie nie odbiegały. W obu przypadkach samo dostrzeżenie bezprawności działania lub zaniechania Skarbu Państwa, niezależnie od zaniedbań państwa wykonującego ENA, stanowiło podstawę do przypisania odpowiedzialności na podstawie art. 417 k.c. bądź art. 552 k.p.k. W przypadku gdy pozbawienie wolności wynikało z wyłącznych błędów organów państw obcych popełnionych w postępowaniu w przedmiocie wykonania ENA, wówczas do przypisania Skarbowi Państwa odpowiedzialności mogło dojść na gruncie regulacji karnoprosesowych. Natomiast na podstawie art. 417 k.c. odpowiedzialność Skarbu Państwa była co do zasady wykluczona. Trzeba jednak mieć na uwadze wyrok Sądu Najwyższego Izby Cywilnej z 8 września 2017 r. w sprawie II CSK 771/16, w którym opowiedziano się za szerszą oceną przesłanki bezprawności, zbliżoną do przyjętej na gruncie regulacji karnoprosesowych zasady ryzyka. Wówczas kwestię bezprawności należało badać *ex post* z perspektywy skutku w postaci niezasadnego pozbawienia wolności.

Wykaz literatury

- Grzegorzczuk T., *Procedowanie w sprawie europejskiego nakazu aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 2005, nr 4.
- Gudowski J., Bieniek G., [w:] J. Gudowski (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 3: *Zobowiązania. Część ogólna*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

³⁶ Lex nr 1657705.

Nita-Światłowska B., Światłowski A., *Uwzględnienie okresu tymczasowego aresztowania w państwie obcym w postępowaniu przed sądem polskim*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2012, nr 11.

Steinborn S., [w:] J. Gajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Wolters Kluwer, Warszawa 2010.

Summary

Grounds for liability in damages for compulsory deprivation of liberty in connection with the issuing of the European arrest warrant

Keywords: civil law, criminal proceedings, European Arrest Warrant (EAW), wrongful conviction, compulsory deprivation of liberty.

The Supreme Court in the resolution of February 25, 2021, I KZP 5/20 ruled that compensation and redress for actual deprivation of liberty applied by a foreign state to a prosecuted person as a result of issuing an EAW by a Polish court may be pursued under Art. 552 § 4 of the CCP. The resolution is of great practical importance, as it dispels doubts about the possibility of proceedings by the criminal court in cases of claims for deprivation of liberty due to the issuance of EAW by the Polish court. Before the resolution was issued, cases of this type were also adjudicated by the civil court under the provisions of Art. 417 et seq. of the CC. Civil courts held the position that there was no exclusion of general provisions under Art. 421 of the CC. The aim of this article is to analyse, in terms of the adopted liability principle, judgements of civil and criminal courts relating to compensation for damages for compulsory deprivation of liberty as a result of issuing an EAW by the Polish court. The criminal proceedings pursuing claims under Art. 552 of the CCP is based on strict liability, while the civil law regulations contained in Art. 417 et seq. of the CC such liability was formed based on illegality. Against the background of the analyzed court judgements, the conclusion is drawn that the assessment of the legitimacy of claims made by civil and criminal courts, despite different rules of liability, remained convergent with each other.